

„Еибъу аԥеипъш азы ашьафә“

Аҭынчратә Ҧшьгара

Аԥсни Цхинвалтәи арегион/Аахыт҆ Уагъстәылеи ирықәынхо
аяаапъсыра атцара аиуразы ирымоу алшара арғиара

Қарṭ

2018 шықәса

Ахқәа

Аполитикатә хылқеккәа	3
Ахатә бызшәала ацара аиура алшара аиқәышшәара	4
Апесуа бызшәа ахъчареи арғиареи	6
Ацара асистема ағалархәра алшара арғиареи армариареи	7
Қырттәыла иреиҳазоу ацараиуртакәа рталареи ацара анағзареи апроцесс армариареи ацара бзия аиура алшареи	8
I. Уажетәи атагылазашья	8
II. Зымғапқара ргэйитоу аитакракәа	9
Жәларбжъаратә ацаратә программақәа рөалархәреи ахәаанырцә ацара анағзаразы иашьашәалоу амеханизмкәеи апроцедурақәеи реиғекаара/рырмариареи	12
I. Ауағы иоуз иреиҳазоу ацара азхацара	12
II. Имғапқгау аитакракәеи ацара азхацара апроцедура армариареи	12
III. Жәларбжъаратә ацаратә программақәа рылахәызаара	13
IV. Ахәаанырцәка адәйкәлара	15
Азанааттә ацара аиуреи аквалификация аибұтәреи ацхраара	17
Ацарадырратщааратә усеицура ацхраара	20
Аихшыаала	21

Аполитикатә хықәккәа

Ишәйдаагало атынчратә ىшыгара «Еиңү аңеиңүш азы ашьаға» - Аңсни Цхинвалтәи арегион /Аахың Уапъстәылеи ирықәынхо ауаапъсыра атара аиура алшара рзаццареи рзымириареи, ағазарақәа зегыры өңи атара аиура арманшәалареи, атәйла ағнүцкә, иара убас, ақәаанырцәгү атара бзия аиуреи ахырхартала Қырттәыла аихабыра имфаңырго аполитикеи урт рызнеишьеи аанаарпышеит.

Атара аиура ацхраара - Қырттәыла аихабыра 2016 – 2020 шықәскәа рзы еикәдышрәаз аихабыратә программа «Ахақәитра, ағиара лас, мышхәыбазазара» ахадаратә хырхартакәа иреиуп. Қырттәыла аихабыра акрызтазкәа ауснагзатәкәа мөғапъыргойт ахатабзиареи, аманшәалареи, аинклиузиен рахъ зхы рхоу атаратә система ақәақәа иртагзаны, ағар иахәтоу адырреи аңышәеи роурц азыхәан.

Айкәйтхаратә цәаҳәа нақ-аақ инхо ағар роуп ҳапъхъақа еицинхаша, иаку аңеиңүш аикәыршәара апроцесс зеалазырхәыша. Убри ақынта, урт рразки, рцареи, рмышхәыбазареи хшығозышиштра чыда азутәуп. Аңсни Цхинвалтәи арегион/Аахың Уапъстәылеи ирықәынхо ағар ҳаамтазтәи, жәларбжъаратә стандарткәа ирышьашәалоу атара аиура чыдала иазәлымхәуп. Убри ақынта, зызбахәы ҳәоу арегионкәа ирықәынхо ауаапъсыра атара аиура рзыманшәалара иазку Қырттәыла аихабыра рышьгара «Еиңү аңеиңүш азы ашьаға», ишиашоу ағар ринтерескәеи ртахрақәеи ирыдхәалоуп.

Иакымкәа апроблемақәа рымшала, Аңсни Цхинвалтәи арегион/Аахың Уапъстәылеи ирықәынхо ауаапъсыра атара бзия аиура рцәиуадафуп. Абарт апроблемақәа ирылукааратәи икоуп ахатә бызшәала атара алшара аңқра. Ари аганахъала чыдала атагылазаашь цәгъоуп Галтәи араион ағы, ари араион иқәынхо ақыртуаа рзинкәа ладыркәеит.

Аңсни Цхинвалтәи арегион/Аахың Уапъстәылеи ртараиуртакәа Қырттәыла азакәан ала иазпхъагәатоу авторизация иахымсыцт. Убри ақынта, зызбахәы ҳәоу атараиуртакәа Болониатәи апроцесс иалахәым, урт рқны имфаңысуа атаратә процесс ҳаамтазтәи жәларбжъаратә стандарткәа ирышьашәалам. Убри амшала, зызбахәы ҳәоу арегионкәа өңи икоуп атараиуртакәа ирылгаз ауаапъсыра, жәларбжъаратә ганахъала, изакәаным атаратә документкәа роуп ирымоу, жәларбжъаратә атаратә программақәа рылахәезаара рылшом.

Ас еиңүш икоуп атагылазаашь Аңсни Цхинвалтәи арегион/Аахың Уапъстәылеи ирықәынхо ауаапъсыра ироуа атара ахатабзиара ианыпшүеит, иxaраку астандарткәа ирышьашәалоу ҳаамтазтәи атара аиурағы ирпүрхагоуп. Убри ақынта, ахәынтықарра, зызбахәы ҳәоу арегионкәа ирықәынхо ауаапъсыра атахра чыдақәа шримоу иазпхъагәатаны, ари апроблема чыдала иазнеини, арт ауаа ачыда тағылазаашьақәеи апрограммақәеи риднагалоит. Ари азнеишь ала иазпхъагәатоуп атара ағазарақәа зегыры рхархәареи атара бзия аиуреи алшара аикәыршәара атәйла ағнүцкә, иара убас, антыцгы.

Қырттәыла аихабыра рызнеишьеи рхәапъшыреи шъакәгылоуп ауағы ихы дақәитны азбара адқыларазы имоу азини, еиқароу алшарақәеи, атәйлауафратә зинеиқарареи, акультуратә чыдаракәа

патурыкетцареи апринципқәа рышьата ала. Ари азнеишьа, Апесни Цхинвалтәи аргион/Аахың Уапжстәылеи ирықәынхо ауаапжсыра ақәғиареи, рылшарақәа рхархәаразы иатаку атара аиуреи, агәыртқөыл арғиареи ағыи ирыщрааует.

Иара убас, Қырттәыла аихабыра рзы зегбы реиха зтакы дуу ҳасабтәуп **Қырттәыла аконституция ала аффатәи ахәынтқарратә бывшәас иазхатоу апесуа бывшәа ахъчара.** Уи ала иазпхагәатоуп абызшәа аттареи адырреи ацхраареи, иара убас, апесуа бывшәеи, амилаттә чыдарақәеи, акультуреи риттцаареи рырғиареи.

Зызбахәы ҳәоу азнеишьа Қырттәыла аихабыра имфапжырго аинаалареи алахәызаареи аполитика иатсанакәеит, иара убас, апесуа жәлар рұнны агәрагара аиташықәыргылара аганахъала зтакы дуу хырхартоуп.

Убри ақынты, Қырттәыла аихабыра чыдала иазәлымхауп Апесни Цхинвалтәи аргион Аахың Уапжстәылеи ирықәынхо ауаапжсыра тақа еиқәыпхъазоу атагылазаашықәа рзеиқәыршәара:

- **ахатә бывшәала атара аиура алшара аиқәыршәара;**
- **апесуа бывшәа ахъчареи арғиареи;**
- **аттаратә система аеалархәра алшара арғиареи армариареи;**
- **Қырттәыла иреихазоу аттаратә усбартакәа ртталареи атара анагзара армариареи, атара бзия аиура алшара аиқәыршәара;**
- **жәларбжъаратә аттаратә программақәа рхархәареи ахәаанырцә атара анагзареи азы иашьашәалоу амеханизмкәеи апроцедуракәеи рапшара/рырмариара;**
- **азанааттә атара аиуреи аквалификация аибътәреи ацхраара;**
- **аттарадырраттааратә усура ацхраара.**

Ахатә бывшәала атара аиура алшара аиқәыршәара

1990-тәи ашықәсқәа рзы аиғагылара қалаанза, Галтәи араион ағы 58 школ иқан, урт рқынты 52 школ рұнны ахәытқәа рхатә бывшәала, ақыртшәала атара ртсон. Аибашыра ашытакъ 31 школ маңара аанхеит, 2017 шықәсазы урт рқынты 52 школ дыркит.

1994 шықәса инаркны 2015 шықәсанза, ашколқәа зегбы рөы, ақыртуа бывшәа ацынхәрас, хәычы-хәычла аурыс бывшәа алартқәара иағын. 2015 шықәсазы, ақыртуа бывшәала атара ахыртқоз Галтәи «Тақатәи азона» иатсанакәа 11 школ рөы, аитбүрятә 4 класск аурыс бывшәахы иаргейт. 2016 шықәсазы аурыс бывшәала атара иалагеит 5-тәи 6-тәи аклассқәа ртсағзәагы. Де-факто анапхгара рхатарнакцәа ишырхәаз ала, есышықәса, анағстәи акласс цыпхъаза, аурыс бывшәала атара иалагоит (2018 шықәсазы 7-тәи акласс, уб.егь.).

Ақыртуа бывшәала атара иқәитымуп Галтәи араион ағы икоу ашколнзатәи усбартакәа зегбы рөы.

Цхинвалтәи аргион/Аахың Уапжстәыла иатсанакәа Ахалгори араион иқәынхо ақыртуаагы рхатә бывшәала атара алшара рымам. Де-факто анапхгара ахатарнакцәа ишаарыщхаз ала, 2017 - 2018

ацаратә ашықәс инаркны, аргион ағы иқаз, ақыртуа школқәа зегы рөң аурыс быйшәала атара иалагеит (6 школк).

Хымпъада иззәататәуп, ақыртуа быйшәала атара ақәитымтәра ахатә быйшәала атара аиура азин маңара акәзәм изыдхәлоу, арт аргионкәа ирықәынхо ақыртуа атара аиуразы ирымаз алшара затәры рәзәйзит, избанзар, Галтәи араиони Ахалгории ирықәынхо артағзәеи, атасағзәеи, урт ртааңзәеи реихара аурыс быйшәа рыздырзом, урт рзы ақыртуа быйшәоуп ахатә быйшәас икоу.

Ас еиңш икоу атагылазашьағы, Гали Ахалгори ирықәынхо ауаапсыра ацхыраара чыда ртахуп, ахатә быйшәала атара аиура азини ақыртуа быйшәа ахъчареи ухәа, урт рзинкәа рыхъчара аикәыршәара аганахъала.

Қырттәыла аихабыра, иашашәалоу жәларбжъаратә форумқәеи аформатқәеи зегы рөң, Женеватәи жәларбжъаратә еиңәажәарақәа рформатты уахъ иналатданы, еснагъ азтаара иқәдүргылоит ахатә быйшәала атара аиура аикәыршәара иазкны.

Ахатә быйшәала атара аиура алшара аикәыршәара

Ақыртуа аган жәларбжъаратә партниорзәеи аиңкаарақәеи рұнны интенсивла аусеицира иағуп, ганкахъала, уажәазы Гали Ахалгории имфаңысуа апроцесс раанкылареи атыпъантәи ауаапсыра рхатә быйшәала атара алшара рытаразы жәларбжъаратә форматқәа рхархәарала жәларбжъаратә өазышәара аизырхареи, егни аганахъала – атыпъантәи ауаапсыра рзы, рхатә быйшәала атара азин, жәларбжъаратә азхатара змоу азин аҳасаб ала, ахъчареи арбәйәреи, иара убас, ари ахырхартала икоу жәларбжъаратә апъышәа аилкаареи алартәзәреи азыхәан.

Ахатә быйшәала атара азин, ауағы ишьатанкылатә зин аҳасабала аарпъшреи аикәыршәареи амзызла, Қырттәыла аихабыра аус рыңызуа апартниор жәларбжъаратә еиңкаарақәа (ЕАР ахәычқәа рфонди Европа ахеилаки уахъ инрылатданы), имфаңыргойт ө-ганклатәи (акыртуа - апсысуа) атаратә визиткәа еиуенгъышым ахәынтықаррақәа рахъ (иаххәап, Испания, Британия, уб.егъ.). Зызбахәы ҳәоу авизиткәа ирылтшәаны иаарпъшу иреиңүу жәларбжъаратә апъышәа ала дағезнык ишъақәырбәйәоуп ахатә быйшәала атара азин, ари азтаара иалаңәажәоит Женеватәи жәларбжъаратә дискуссиакәа рформат ахәақәа иртагзаны.

Абри ағазышәара ала иззіхъагәатоуп Апсыны егырт араионкәа рөң икоу азеипъш атаратә усбартакәа рөң (иаххәап, апсыуа школқәа иртоу апсыуа хәытқәа рзы) азеипъш атаратә стандарттәкәа реибътәреи ахатә быйшәала атара алшара артбаареи. Аха, араға иззәататәуп, Галтәи араион ашколқәа иреиңшымкәа, апсышәалеи, аерман быйшәеи, аурыс быйшәеи рыла атаратә процесс ахымимфаңысуа егырт ашколқәа рөң ари аганахъала апқракәа шықам.

Гали Ахалгории инхо ауаапсыра ақыртуа быйшәала атара рылшарц азыхәан, Қырттәыла анапхара, ҳапхъақагы рхы иадырхәоит урт рнапағы икоу аполитикатәи, адипломатиятәи, апрактикатәи, азинтәи механизмкәа.

Зызбахәы ҳәоу ағазышәара хықәкыс иамоуп апқракәа рцынхәрас аконструктивтә азнеишья ахархәара аикәыршәареи, алшара өыцкәа ралартәзәреи, атасағзәеи зегы рхатә быйшәала атара аганахъала ирымоу алшара аибътәреи.

Апъсуа бызшәа ахъчареи арғиареи

Қырттәыла аконституция ала ихәақәтоу апъхықәрақәа изпіхъагәатаны, Қырттәыла аихабыра хықәкыс ирымоуп апъсуа бызшәа, аффатәи ахәйнұқарратә бызшәа аҳасабала, ахъчареи ағиара ацхраареи. Иахъазы Қырттәыла аихабыра, Апъсны атакырадгыл ағы ари ахықәкы анагзара шрылымшогыы, атәйла анапхгара апъсуа бызшәа ахъчареи арғиареи ахырхартала иакымкәа ауснагзатәкәа мөапъыргоит. Ари аганахъала, ахадаратә хырхартакәа иреиуп Қырттәыла анапхгара изхылапжаша атакырадгыл ағы икоу аттаратә усбартакәа рөү апъсуа бызшәа алартәареи ари абызшәа аттара ацхраареи.

Карти аргионкәеи рөү икоу 6 школк **рөү апъсуа бызшәа атара иағуп. 2017 шықәса алагамтазы апъсуа бызшәа атаратә классқәа** аадыртит Батымтәи 14-тәи ашколи Хелвачаури амунисипалитет иатсанакәа ГҶерия ақыта абжъаратә школи рұнны. Арт аргионкәа ирыққынхо ауаапъсыра реихара ипъсуаауп, аха апъсуа бызшәа рңар ылшоит изтаху ауаапъсыра зегъы. Ҳағхъяқа, апъсуа бызшәа ағиара ацхраара амзызла, ауаапъсыра ринтересқәа изпіхъагәатаны, абри ағыза ақлассқәа аадыртраны икоуп егъырт абжъаратә школқәа рөғы.

Қырттәыла аихабыра, апъсуа бызшәа ахъчареи арғиареи иазку уажетәи ахәйнұқарратә политика иаҳа иртбааны, иаҳа иҳарапку ағағарашқа аштыхра ргэйитоуп.

Апъсуа бызшәа ағиара ацхраара амзызла, 2017 шықәсазы еикәрышәан **ахәйнұқарратә программа қыза**, уи апъсуа бызшәеи ақылтуреи рыхъчареи, иара убас, ари аттара иадхәланы ақыртуа - апъсуа усеицура ацхраареи иазкуп.

Зызбахәы хәоу апограмма ахәақәа иртагжаны, Қырттәыла аттареи аттарадырреи рミニстрреи Аинаалареи атәйлауафратә аиқарареи рыздаарақәа рзы Қырттәыла ахәйнұқарратә министр иаппарати 2017 шықәса жұтаара 27 рзы, апъсуа бызшәа амш ағыны, **аусеицура амеморандум** рыйжъартцеит, уи хықәкыс иамоуп:

Апъсуа бызшәа ахъчара ахәйнұқарратә программа

- апъсуа бызшәа ахъчареи арғиареи, апъсуа бызшәа азыргареи, ақыртуа - апъсуа еизықазаашъақәа реиташъақәыргылара ацхраареи;
- апъсуа бызшәа аттареи, аттара, аиқырхареи, арғиареи амзызла, аттарадырраттааратә усуреи, апъсуа бызшәа аспециалисттәеи, иара убас, ақыртуа - апъсуа еизықазаашъақәеи ирыцхрааша аидеиақәеи апъшыгаралықтарынан;
- иреиҳазоу аттаратәи аттарадырраттааратәи усбартакәа рыла апъсуа бызшәа аттареи аттара аттареи иазку апроектқәа рынагзареи апъсуа бызшәа аттара иазку аттарадырратә усуре амфапъгареи ағы ацхыраара рыйтареи, апъсуа бызшәа аспециалисттәеи рыйдигылареи;
- апъсуа бызшәа ахъчареи арғиареи аттара аттареи рзы аус зуа ақыртуеи апъсуеи специалисттәеи азанааттә гәыпжәеи русеицуруеи, агәреибагара аиташъақәыргылара иазку апроектқәа рымғапъгареи ацхраара; апъсуа бызшәала еиуенпәшым атыжынтақәеи, апубликацияқәеи, радио – ателедырратарақәеи рымазеира ацхраара.

Ахәынтқарратә программа атаратәи атсарадырратцааратәи усбартакәа зегы алшара рнатоит аинтерес здоу аңшыгаракәа нырагзаразы. Аңара рзоурыштыеит аңсуа бышшә атаратеи, аңсуа бышшәи акультуреи рытцаареи, аңсуа бышшә ахъчареи арөиареи иззку атсарадырратцааратә усуреи, аңсуа бышшә аспециалистцәа разықаттареи, иара убас, ақыртуа - аңсуа диалоги аусеицуриеи иззку апроекткәа. Иаххәап, апрограмма ахәақәа иртагжаны, Иуане Цъавахьишили ихъз зху Қарртәи ахәынтқарратә университет абазағы еиңыркааует аңсуа **бышшәи акультуреи ринститут.**

Атаратә система ахархәара алшара аибұтәреи армариареи

Қырттәыла аихабыра хықәкыс ирымоуп Аңсни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Уаптстәылеи ирықәынхо ауаапсұра атара ағазарақәа зегы рхархәареи атара аиуреи алшара рзеиқәыршәареи рзымириареи.

Қырттәыла аихабыра рыпшыгара ала, Аңсни Цхинвалтәи аргион Аахыт Уаптстәылеи ирықәынхо, Қырттәыла атәйлауафреи анеитралтә документкәеи змоу ауаапсұрагы, **хаталатәи аномеркәа рышьата ала, ашколнзатәи, азеиңши, иреихазоуи, азанааттәи атара роур рылшоит.**

Лымкаала, Аңсни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Уаптстәылеи ирықәынхо ауаапсұра ахәынтқарратә матзуракәа рхархәара рылшарц азықәан, амч аиует «**аиндивидуалтә номер» (хапхъяқа – хаталатәи аномер) астатус - неитралтә механизм.**

**Атара ағазарақәа зегы
рхархәара хаталатәи
аномеркәа рыла**

Ауағы ихатара шыққадырғылоит уи ибиометриатә дырракәеи (абиометриатә фототыхымта) иара имоу адокументкәеи реилыргара ашьата ала, уи ашьтахь ауағы ианаршыоит хаталатәи аномер, уи ихъказааует иашьашәалоу аелектронтә системағы, насты, хапхъяқа, еиуеипшым аматзуаркәа рхархәара аан, абиометриатә дырракәа ириваргыланы, зызбахәы ҳәоу аномергы ашьата ала, ауағы ихатара шыққадырғылоит.

Хаталатәи аномер ала аргистрация иаанагом ауағы итәйлауафра ашьакәырғылара ма атәйлауафра ианашьара. Уаанза иқаз аргулиациакәеи апрактикеи иреипшымкәа, хаталатәи аномер ала аргистрация иаҳысыз ауағы, изакәызаалак документк цэрымгакәа, еиуеипшым ахәынтқарратә матзуракәа ихы иаирхәар илшоит. Убри ақынты, зызбахәы ҳәоу аңшыгара абзорала, Аңсни Цхинвалтәи аргион Аахыт Уаптстәылеи ирықәынхо ауаапсұра атаратә система аеалархәреи еиуеипшым ахәынтқарратә матзуракәа рхархәареи рзымирахойт, иаххәап:

- **ашколнзатәи аағаратә ахәынтқарратә усбартакәа рөи аелектронтә регистрациеи хаталатәи ашколнзатәи усбартакәа рталаrei;**
- **азеиңш атаратә ахәынтқарратә усбартакәа рөи аелектронтә регистрациеи хаталатәи ашколкәа рталаrei;**
- **иаку амилаттә ңышәарақәа рзы аелектронтә регистрациеи Қырттәыла икоу иреихазоу атаратә усбартакәа рталаrei, 1+4 апрограмма алагы;**

- азанааттә ақаратә программақәа рзы аелектронтә регистрациеи азанааттә ақаратә усбартакәа рталареи;
- жәларбжъаратә ақаратә центр ағы аелектронтә регистрациеи ахәаанырцә ақаразы апәра ахәареи;
- ақаратә-ақарадырратцааратә грантқәа раиура;
- ашкол аштыхътәи ақара аиуразы ағазықааратә центр аталара.

Қырттәыла иреиҳазоу ақаратә усбартакәа рталареи, ақара анағзара апроцесс армариареи, ақара бзия аиура алшареи

I. Ұажетәи атагылазаашь

Аетникатә аитара ахатарнакцәа Қырттәыла иреиҳазоу ақараиуртақәа рталареи атәреи апроцедурақәа рзымариара амзызла, 2009 шықса айтсаразы, Қырттәыла аихабыра, «Иреиҳазоу ақара иазку» Қырттәыла азакәан ашқа апъсахрақәа аларгалеит, убри ашьата ала, аетникатә аитара ахатарнакцәа ирзышъяқәыргылан ирмариоу асистемала аталарате „1+4“ амеханизми, аквотақәа рсистемеи. Лымкаала, ақара ахатабзиара аибұтәра амилаттә центр ала иқәаакәтказ атыпъкәа ирылагзаны, иреиҳазоу ақаратә усбартакәа ируалуп иаку амилаттә пүышәаралқәа ирылагзаны, аерман быйшәен азербаиңдан быйшәеи, **2016 - 2017 шықса инаркны апъсуа быйшәен ауаңс быйшәен рыла** азеиңш гәйртқәыл азы апъышәара зтиуаabitуриентцәа иқәаакәтцу атыпъкәа рқынтәи 10% рзалхра. Абитуриентцәа, зызбахәы хәоу апъышәара ашьата ала, ақара нарығзар рылшоит, аха уаанза урт иахысроуп ақыртуа быйшәазы ағазықатцара иазку ақаратә программа. Иара убас,abituриентцәа, **апъсуа быйшәала, ма ауаңс быйшәала апъышәара затәык - азеиңш гәйртқәыл азы апъышәара** итины, иреиҳазоу ақараиурта италар рылшоит. Егыртabitуриентцәа зегъы, иреиҳазоу ақараиурта италарц азықәан, 4 пүышәаралқәа ртироуп. Ирмариоу апъқарала иреиҳазоу ақараиуртақәа ирталаз аетникатә аитара ахатарнакцәа иахысроуп ақыртуа быйшәағы ағазықатцара иазку ақаратә программа (1+4). Шықәсыктәи апрограмма қәөниарала иахысыз астудентцәа ақара нарығзар рылшоит аханатә иалырхыз афакультеткәа рөы. 1+4 апрограмма ахәаакәа иртәгзаны, Қырттәыла аихабыра, апъсуа быйшәала, ма ауаңс быйшәала апъышәара затәык - азеиңш гәйртқәыл азы апъышәара итины, иреиҳазоу ақараиурта аталара азин зауз астудентцәа есышықәа апъара рзоурыштыуеит ақыртуа быйшәағы ағазықатцара иазку ақаратә программа ахысразы.

Апъсни Цхинвалтәи арегион/Аахың Уапъстәылеи икоу ауниверситеткәа рстудентцәа Қырттәыла еғи атқақырадгыл ағы икоу ақаратә усбартакәа рахь аиасра ртакхар, урт ахәынтқарра ақынтә ироуеит ртара ахәпъса наза, иара убас, **апъышәарақәа мтиикәа, иашшашәалоу ауниверситет италоит.**

Уи адагы, есышықәа, ахәынтқарра ақынтә ақара ахәпъса наза роуеит Апъсни Цхинвалтәи арегион/Аахың Уапъстәылеи ирықәынхо, апъышәарақәа рыпъшьбагы итины Қырттәыла иреиҳазоу ақараиуртақәа ирталаз **150ғык астудентцәа**. Бжеиҳарала, урт Гали Ахалгори араионқәа ирықәынхо астудентцәа роуп.

Аха, Аԥсни Цхинвалтәи аргион/Аахың Уап҃стәылеи рѣны уажәгъы амч амоуп ажәйтә атаратә система, уәка ашколхәычкәа 11 класс ауп изылго, ари асистема жәларбжъаратә стандарткәа ирышьашәалам. Иара убас, абарт аргионкәа рѣы иалартәоу атара аметодқәагъы жәларбжъаратә атаратә қәыпшылара иашьашәалам, зызбахәы ҳәоу аргионкәа рѣы атады изыманшәалоу атаратә процесс, аинклиузивтә атара ухәа, акрызтазкәа ҳаамтазтәи апрактика алартәара амам. Абри зегы амшала, абарт аргионкәа ршколхәычкәа аконкуренция алшара рызташа атагылазаашьакәа рзеикәышрәэм.

Дәгеа проблемақәакгъы икоуп. Аԥсни Цхинвалтәи аргион/Аахың Уап҃стәылеи атара ағазара иазп҃хъагәатаны иуҳәозар, атаратә процесс ағы аյсуа бывшәеи ауап҃с бывшәеи иахәтоу хшығызышътра ахърымам амшала, аյсуеи ауап҃сиabitуриентцәа айсуеи ауап҃си бывшәақәа рахъ еитагоу, азеип්ш гәырткәыл азы ағышәаразы иказшъарбагоу атерминкәа злоу атест атира рәәүудафу. Убри ақынта, 1+4 апограмма зхы изырхәар зтаху айсуеи ауап҃си студентцәа рацәам

Иреихаזוу атара апограммақәа ранализ лабәаба аанаргъышит Аԥсни Цхинвалтәи аргион иқәынхо атадаңа иаку амилаттә пышәаракәа рытира шырцәыудафу. Иара убас, Аԥсни Цхинвалтәи аргион/Аахың Уап҃стәылеи рѣны атара ағазареи Галтәи араион ағы ахате бывшәала атара ақәитымтәреи амшала, иаку амилаттә пышәаракәа рзы ағаңытсақарагъы уадафхеит.

Ас еиңш икоу атагылазаашьаты атакы чыда аиуеит **Аԥсни Цхинвалтәи аргион/Аахың Уап҃стәылеи ирықәынхо, Галтәи Ахалгортәи араионкәа руаап҃сырагъы уахъ инрылацаны, Қырттәыла иреихаזוу атараиуртакәа рталара аганахъала ирымоу алшарақәа реиңтәра аздаара.** Убри ақынта, Қырттәыла аихабыра, иреихаזוу атара аиура алшара аикәышәаразы, иахәтоу ауснагзатәкәа мәғыргоит.

II. Зымбаңгара ргәйитоу аитакрақәа

Аԥсни Цхинвалтәи аргион/Аахың Уап҃стәылеи рѣны икоу атагылазаашьа иазп҃хъагәатаны, атып҃антәи ауаап҃сыра Қырттәыла иреихазоу атараиуртакәа рталара аганахъала ирымоу алшара аиңтәреи, иреихазоу атара бзия роуратәи атагылазаашьакәа рзеикәышәареи амзызла, Қырттәыла аихабыра, Қырттәыла азакәан ашқа иашьашәалоу аյсахрақәа аларгалоит, убри иалтшәаны, зызбахәы ҳәоу аргионкәа рѣы ашкол иалгаз, атара назыгзар зтаху **ауаап҃сыра рзы атаратә қәыпшылара алахәызаара апроцесс дырмароит.**

Ари ахырхартала, итегъы алшарақәак рзеикәдышрәоит:

- 1. Амилаттә пышәаракәа раан аквотақәеи ахәынтықарратә гранткәеи**
Амилаттә пышәаракәа итины, пышышықәсатәи абакалавриат ағы, ма иашьашәалоу азанааттә тараиуртакәи ишиашоу атара назыгзар зтаху дарбан ҳағызаалакгъы, амилаттә пышәаракәа рытира аан аквотеи ахәынтықарратә гранти рхархәара илшоит (шыкәсык ала 150ғык ирзалху аквота ахәақәа иртагзаны).
- 2. Иаку амилаттә пышәаракәа рытира аурыс бывшәала, иара убас, айсуа/ауап҃с бывшәақәа рыла**

1+4 асистемалеи уи иацу ақыртуа бышшәағы ағазықаттаратә курс ахысреи ацынхәрас, иаку амилаттә пәншәарақәа итины, ишиашоу пәншыбықәсатәи абакалавриаттә ағазарағы атара назыгзар зтаху Аԥсни Цхинвалтәи аргион/Аахың Уап҃стәылеи ирықәынхо ауаап҃сыра, иаку амилаттә пәншәарақәа раан, ахатә бышшәа аҳасабала, ап҃суа/ауаап҃с бышшәа ртиир рылшоит, егъырт ап҃шәарақәа – аурис бышшәала.

3. Азеип්ш гәырцқәыл азы атест ацынхәрас, ап҃суен ауаап҃си бышшәақәа рзы атест 1+4 апrogramмазы

Уи адагы, ап҃суааи ауаап҃си абитуриенттә рзы 1+4 асистема ала иреихәзу атараиуртакәа рталара апроцесс мариахоит. Лымкаала, «Иреихәзу атара иазку» Қырттәыла азакәан иашшәалоу ап҃сахрақәа аларгалоит, уи иалтшәаны, ап҃суен ауаап҃си абитетиенттә, азеип්ш гәырцқәыл азы атект ағы икоу ачыда терминкәа рымшала ари ап҃шәара атира ахырцәуадафу ақынтә, урт 2018 шықәсазы иаку амилаттә пәншәарақәа раан, зызбахәы ҳәоу ап҃шәара ацынхәрас, ап҃суа/ауаап҃с бышшәа ап҃шәара ртиир рылшоит.

Азеип්ш гәырцқәыл азы атест
ацынхәрас, ап҃суен ауаап҃си
бышшәақәа рзы атест атира

4. Ашкол аштыхъ атара анагзаразы ағазықаттаратә центр изтаху ауаа зегъы рзы

Ағесни Цхинвалтәи аргион/Аахың Уап҃стәылеи ирықәынхо ауаап҃сыра ибзианы иахъазықатам ақынтә, урт ирзейкәдүршәоит алшара өңіц - ашкол аштыхъ атара анагзаразы ағазықаттаратә центри иашшәалоу апrogramмеи, уи зызбахәы ҳәоу аргионкәа руаап҃сыра, дара ирымоу азеип්ш атара ағазара аштыхреи, Қырттәыла иреихәзу атараиуртакәеи азанааттә тараиуртакәеи рөы атара анагзара рылшаратәи разықаттареи иазкуп. Ацентр италар рылшоит Аԥсни Цхинвалтәи аргион/Аахың Уап҃стәылеи ирықәынхо, изтаху ауаап҃сыра зегъы.

Ағазықаттаратә программа/ацентр ағы арт ауаа 12-тәи акласс ала иазп҃хъагәатоу апrogramма иахысует, азықаттаратә процесс интенсивла имфап҃ысует, шықәсык ала астуденттә разықаттареи иахәтоу адырра рытareи иазкуп. Убри ақынтә, абри ацентр абзоурала, зызбахәы ҳәоу ауаап҃сыра иреихәзу атараиуртакәа рталара рзымириахоит. Аԥсни Цхинвалтәи аргион/Аахың Уап҃стәылеи ирықәынхо ауаап҃сыра иахәтоу атара аиура алшара ахъымам ақынтә, иаңданы ағазықаттара ртахуп иреихәзу атараиуртакәа рөы атара анагзаразы.

Аԥсни Цхинвалтәи аргион/Аахың Уап҃стәылеи ирықәынхо астуденттә зызбахәы ҳәоу апrogramма/ацентр ағы, дара иртаху аматәаркәа рзы аитазықаттара иахысыр рылшоит, иаҳхәап, ақыртуа бышшәеи алитетаруеи, мамзаргы ап҃суа бышшәеи ауаап҃с бышшәеи рзы, иара убас, иаку амилаттә пәншәарақәа рыла иазп҃хъагәатоу аматәаркәеи, азеип්ш гәырцқәыли, акомпиутертә программақәеи рзы, абри зегъы абзоурала, иреихәзу атараиуртакәи иртаху афакультет ағы атара анагзара иаха ирзымириахоит.

Иара убас, жәларбжъаратә атаратә программақәа рылахәызаара иазғымхауabitуриентцәеи астудентцәеи, ари ацентр ағыи ироуа адырра **абзоурала жәларбжъаратә программақәа рхархәара рзымирахонит.**

5. Ағасықацаратә центр акурс иахысыз ауаа иреихазоу ацарапиуртақәа рөсі ацара анагзара аганахъала ироуа алшарақәа

Иаку атаратә курс даналгалак, ауағы иалихыз аматәарқәа рөсі иатаху акредитқәа еизигар, Ахәшьшаратаrei апъышәарақәеи рмилаттә центр ала имғағыу атестирреи аминималтә компетенция ахәа ахысреи иалпшәаны, астудент, иаку амилаттә пъышәарақәа рыдагы, абакалавриат ағыи ацара наигзар илшоит.

**Иреихазоу ацара аиура
амилаттә пъышәарақәа рыда**

Убри ақынты, **ағасықацаратә программа/ацентр аартра абзоурала, Ақсни Цхинвалтәи арегион/Аахың Уаңстәылеи ирықәынх ауаапъыра, Қырттәыла икоу, атыпъантәи, иара убас, ахәаанырцәтәи иреихазоу ацарапиуртақәа рхархәара аганахъала иаха алшара роуент, ари апроцесс ацаратә процедуратә ганахъала, иаха ирзыманшәалахонит.**

6. Азанааттә ацара аиура

Иаку амилаттә пъышәарақәа раан иреихазоу ацараиурта аталаразы иатаху акәаталақәа ззеизымгаз, мамзарғы **ағасықацаратә центр ағыи акурс ахысра ашътахъ атестирра алпшәақәа рыла акритериумкәа зыназымгаз, Ақсни Цхинвалтәи арегион/Аахың Уаңстәылеи ирықәынх абитуриентцәа, азанааттә ацара аиуреи азанааттә тараиуртақәа рталаrei рылшоит.**

7. Арнырхареи астуденттә нхартәи

Қырттәыла аиҳабыра Ақсни Цхинвалтәи арегион/Аахың Уаңстәылеи рқынты астудентцәа ртара ахәпса рзыршәоит, аха зызбахәы ҳәоу аргионкәа рқынты Қырттәыла иреихазоу ацараиуртақәа ирталаз ауаа реихара рыхарта ахәпса, ауада ақыыра ашәарагы рцәуадағуп. Қырттәыла аиҳабыра рзы апъижәара амазаауент ас еиңш икоу ахәара ала ирыдтаалаз ауаа рырзахалқәа рыхәағышреи ацхыраара рытареи.

Иара убас, Қырттәыла аиҳабыра аусура иағуп астуденттә нхартакәа рыргылареи астудентцәа анхартала реикәыршәареи ахырхартала. Абри ағыза акорпусқәа дыргылараны икоуп Қарти, Қәтешьи, Батыми, Гории, Ахалцихеи. Зызбахәы ҳәоу анхартакәа Ақсни Цхинвалтәи арегион/Аахың Уаңстәылеи рқынты Қырттәыла иреихазоу ацараиуртақәеи азанааттә тараиуртақәеи ирталаз астудентцәа рзы иазпхыагәатоуп.

Жәларбжъаратә атаратә программақәа рәалархәреи ахәаанырцә атара анагзаразы иашьашәалоу амеханизмқәеи апроцедурақәеи реиқекаара/рырмариареи

I. Ауағы иоуз иреиқазоу атара азхаттара

2009 шықсазы Қырттәыла атаратеи атаратадырреи рминистрра ирыдырыкылаз N147-и N1067-и ақәттарақәа рыла ихәақәттоуп «Импытахалоу атакырадгылқәа рөң ауаа ироуз азеипштәи иреиқазоуи атара азхаттара» апроцедурақәа. Убри ақынта, иреиқазоу атара азхаттара апроцедура мөалғнагоит Қырттәыла атаратеи атаратадырреи рминистртрағы икоу Атара ахатабзиара аибұтәра амилаттә центр.

Апсни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Уаптстәылеи ирықсынхо, дара ироуз атара иазхатазар зтаху ауаапсыра, азакәан ала ишъақәыргылоу иашьашәалоу аорган иадтааланы, иаларттароуп ағыратә азықәамтәи, ихатара зыршақатуа адокумент, ма астатус неитралтә документи, иара убас, импытахалоу атакырадгыл ағы атара аиура афакт зыршақатуа асертификат/диплом, мамзаргы даға документк. Иара убас, иаирбароуп атара аиура афакт шъақәзырбәжәаша аконкреттә ашақатцәа, мамзаргы ицәригароуп зызбахәи хәоу ашақатцәа рқынктә анатариустә пүкарала ишъақәырбәжәоу ағыратә чанаба.

**Иреиқазоу атара азхаттара
астатус-неитралтә механизм**

Иреиқазоу атара иазхарттар, ицәригоу адокументация ангәарталак ашытакь, Атара ахатабзиара аибұтәра амилаттә центр итнажуеит аиндивидуалтә административ-зинтә акт, уи ишъақәнарағбәжәоит Апсни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Уаптстәылеи рөң иреиқазоу/абжъаратә атара аиура афакт. Зызбахәи хәоу акт ашыата ала, аконкреттә хаты, Қырттәыла еғи ахәтағы икоу иреиқазоу атаратиуртакәа рөң, ма ахәаанырцә атара анагзара азин иоует. **Атара аиура азхаттара апроцедура ахәпса ақәым.**

II. Имфаңгоу айтакракәеи атара аиура азхаттара апроцедура армариареи

Атара азин аиқәыршәареи, иара убас, Қырттәыла еғи атакырадгыли ахәаанырцәи атара аиура ацхраареи амзызла, Қырттәыла аихабыра акырза идырмариеит Апсни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Уаптстәылеи ауаа ироуз **иреиқазоу атара азхаттара апроцедура, иара убас, иаңырпенит азхаттара астатус-неитралтә механизм.**

Лымкаала, 2017 шықса ажырыныхә 11 рзы, Қырттәыла атаратеи атаратадырреи рминистрра 2009 шықсазы ирыдырыкылаз N1067 ақәттара апсахрақәа аллагалан, убри иалтшәаны, Апсни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Уаптстәылеи ирықсынхо ауаапсыра ирылшоит:

- иреиҳазоу атара азхатцара амзызла, Атара ахатбизира аибұтәра амилаттә центр ашқа арзақал алатцара **аелектронтә режим ала, ақыншылалагы;**
- арзақали уи иацу адокументациие Атара ахатбизира амилаттә центр ашқа алатцара **астатус - неитралтә механизм ахархәара ала - жәларбжъаратә аиғекаара ацхыраара ала;**
- иреиҳазоу атара азхатцара административтә процедура алахәызаареи, иашьашәалоу адокументация ацәыргареи, атара аиура афакт ашъақәырбәйдереи зызбахәы ҳәоу амеханизм ахархәара ала, лымқала, ауағы атара аиура афакт ашъақәырбәйдеразы дадтаалар илшоит Апесни Цхинвалтәи арегион/Аахыт Ұапжстәылеи икоу, иашьашәалоу азинмчы змоу жәларбжъаратә аиғекаара, усқан уи **иаңсаны аршақаттақәа рцәыргара икәшәом;**
- Апесни Цхинвалтәи арегион/Аахыт Ұапжстәылеи инхо ауағы Қырттәыла атәылауаф ихатара зыршақатуа адокумент (ма анеитралтә гәраргага) имамзар, ихы иаирхәар **илшоит хаталатәи аномер ала арегистрация иазку астатус неитралтә механизм,** мамзарғы **хаталатәи аномер** адагы ицәыригар илшоит иара имоу, ихатара зыршақатуа даға документк;
- Атара ахатбизира аибұтәра амилаттә центр ақынты атара азхатцара административтә акт зауа **ауағы зызбахәы ҳәоу акт итазар қалоит жәларбжъаратә аиғекаара ацхыраара алагы.**

Имәпәгоу аитакрақәа рыбзоурала, Апесни Цхинвалтәи арегион/Аахыт Ұапжстәылеи инхо ауағы Атара ахатбизира аибұтәра амилаттә центр дадтааланы, атара азхатцара илшоит **аелектронтә хархәага ала, Қырттәыла анапхтара изхылаңшыуа атакырадгыл ашқа дмаакәа, Қырттәыла атәылауаф ихатара агәраргага, иара убас, иарбанызаалак даға документк ада** (аха, иара убас, амч амоуп уаанза иказ апроцедурагы). Апесни Цхинвалтәи арегион/Аахыт Ұапжстәылеи ауағы иоуз атара азхатцара иазку, Ахатбизира аибұтәра амилаттә центр ақынты ауағы иоуа акт абзоурала, зызбахәы ҳәоу арегионқәа ирыққынхо ауағы **жәларбжъаратә апаратә программақәа** **рылахәызаареи ахәаанырцә атареи илшоит.**

Қырттәыла аиҳабыра иаңаху зегы қартцоит ауағы зызбахәы ҳәоу арегионқәа рөы иоуз атара азхатцаразы **Атара ахатбизира аибұтәра амилаттә центр ашқа аелектронтә хархәагала, ма ағырала арзақал алатцара илшаратәи еғырт абызшәақәа** **рылагы,** иаҳхәап, ақыншылал, ауағыс быйшәала, англыз ма аурыс быйшәала. Убри абзоурала, Апесни Цхинвалтәи арегион/Аахыт Ұапжстәылеи ауаапжыра, дара ироуз атара азхатцара иаҳа иазөлемхәоит, уи адагы атара азхатцара апроцедурагы иаҳа имариахоит.

Қырттәыла атареи атаратырреи рминистрра, 2009 шыққаса хәажәкыра 19 рзы «Импытахалоу атакырадгылқәа рөы ауағы иоуз азеиңш атара азхатцара» иазкны ирыдымкылаз N147 ақетцара ашқа апсахрақәа аллагалара ргәйитоуп, убри иалтшәаны, Апесни Цхинвалтәи арегион/Аахыт Ұапжстәылеи инхо ауағы, итаххар, зызбахәы ҳәоу атакырадгыл ағы иоуз **азеиңш атара азхатцара илшоит аелектронтә хархәага ала, Қырттәыла анапхтара изхылаңшыуа атакырадгыл ашқа дмаакәа, Қырттәыла атәылауаф ихатара агәраргага ада.**

III. Жәларбжъаратә апаратә программақәа

Атакы ду амоуп Аԥсни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Үап҃стәылеи ирықәынх ауаап҃сыра атара ағазарақәа зегы, иара убас, Қырттәыла егыи атакырадгыл ағы атара аганахъала икоу алшарақәеи, жәларбжъаратә атаратә программақәеи ирызкны аинформация рытара.

Убри азықәан, **ахәынҭқарратә министр иаппарат авебдақья (www.smr.gov.ge)** иануп аҳәаанырцә атаразы икоу апрограммақәеи алшарақәеи ирызку аинформация ақыртуеи, аурыси, англызи абызшәақәа рыла.

Аинформацияғы аарп්шуп Евроеидгыла иалоу еиуеип්шым атәылақәеи, Швеицирие, Америке, Ҭиркәтәылеи, Азия атәылақәеи рөы Қырттәыла инх ауаап҃сыра рзы астипендиақәеи, абакалавриати амагистратуреи адокторантуреи рөы атаратеи аганахъала икоу алшарақәа, урт иреиуп Евроеидгыла апрограмма ERASMUS+, Вишеградтәи агып, атәылақәа рфонд астипендиақәеи, Британиатәи Chevening, Германтәылатәи DAAD, Америкатә Fulbright программақәа, уб. егъ.

Ақыртуеи, аԥсуеи, ауаап҃си, аурыси, англызи, аермани, азербаицьани абызшәақәа рыла **авеб-портал аԥтара** иалагарц ргәи итоуп, уақа ианызаауеит атара аусхкы ағазарақәа зегы ирызку аинформация (азеип්ш, иреиҳазоу, азанааттә атара). Зызбахәы ҳәоу авеб- портал абзоурала, Аԥсни Цхинвалтәи аргион Аахыт Үап҃стәылеи ирықәынх ауаап҃сыреи, аетникатә аиттареи, адиаспореи инартбаау аинформация роуеит. Авеб- портал абзоурала, иазөлымхай ауаа зегы, аинтерактивтә режим ағы, дара иртаку аинформация еилыркаар рылшоит.

Жәларбжъаратә атаратә программақәа рылахәызаара азықәан, атакы чыда аиуеит **атәым бызшәа адырра**, Аԥсни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Үап҃стәылеи ирықәынх ауаап҃сыра ари аганахъала апроблемақәа рымоуп. Қырттәыла аихабыра, ари ахырхарталагы жәларбжъаратә партниорцә ркны аусеицура иағуп. Жәларбжъаратә партниорцәа рыцхыраара ала, зызбахәы ҳәоу аргионқәа ирықәынх атәым бызшәа артцағцәа атаратә методологияғы атренингкәа рзымғағара иалагахъеит. Аамтакала, Қырттәыла аихабыра жәларбжъаратә еиқекаарақәеи Қырттәыла икоу атаратә центркәеи ркны аусеицура дырбәеоит Аԥсни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Үап҃стәылеи ркны **атәым бызшәа атаратә акыраамтатәи, зығаҙара ҳараку акурсқәа раартразы**.

Қырттәыла аихабыра ахәаанырцә атара зтаху ауаап҃сыра зегы ирыцхраауеит, ари апроцесс акрызтазкәа афинанстә хыттцыртқәа ирыдхәалоуп. 2014 шықәса латтаразы, Қырттәыла Аԥыза-министр ипшыгара ала, еиқекаан **Жәларбжъаратә атаратә центр**, уажәазы уи Қырттәыла атаратеи атаратадырреи рминистрра иатсанәеит. Зызбахәы ҳәоу ацентр, ауаап҃сыра зегы, Аԥсни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Үап҃стәылеи ирықәынх ауаап҃сырагы уахъ ирлылатаны, Европеи Америке, Азиеи иреиңу ауниверситеткәа рөы абакалавриати, амагистратуреи, адокторантуреи рөы атара аиурағы ирыцхраауеит, икәғиароу апликантцәа **атараты аԥара рзоурыштыеит**.

**Атәым бызшәа атара
ацхраара ағ-регионк
рөы**

Ацентр арзаҳал аларцар рылшоит ахәаанырцә атара анағзареи уи азықәан ап҃ара аиуреи зтаху ауаа. Убри азықәан, америкатә, европатәи, ма азиатә университеткәа зхала ирыдтааланы, итцууроу атак зауз ауаа, есышықәса, атәым тәылағы атәреи анхареи ахарцькәа рыхфаразы, Жәларбжъаратә атаратә центр иадтцаалар рылшоит авеб-дақъя www.iec.gov.ge ала, арт ауаа ацентр иалартцо арзаҳал ацзароуп иашьашәалоу адокументациягы. Ацентр ағы адокументация гәатаны, ап҃ара азоушытра иазкны азбара рыдыркылоит.

Ахәаанырцә атара ап҃ара азоушытра

IV. Ахәаанырцәка адәықәлара

Ахәаанырцә иреиҳазу атара аиуреи жәларбжъаратә атаратә программақәа рөы алахәызаареи азықәан, **ауағы иашьашәалоу анықәаратә документ имазароуп**.

Ап҃сни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Үап҃стәылеи ирықәынх ауаап҃сыра реихара азакәантә нықәаратә документ рымам. Урыстәылатәи Афедерация ала закәандарала имфап҃газ апаспортизация апроцесс иалтшәаны, ауаап҃сыра реихара, Ақеи Цхинвали икоу Урыстәыла «ацхаражәхәарақәа» рөы ироуз азакәандаратә аурыс паспорткәа роуп ирымоу. Жәларбжъаратә уаажәларра ари адокумент иазхартом, избанзар ауаа ари адокумент роует жәларбжъаратә зин апринцип аилагара ала, зызбахәы ҳәоу адокумент змоу ауаап҃сыра анықәаратәи атаратәи авизакәа рыртом. Қырттәыла аиҳабыра, агуманитартә принципкәа иазпұхагәатаны, Ап҃сни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Үап҃стәылеи ирықәынх ауаап҃сыра рхы иақәйтны аитатреи жәларбжъаратә нықәареи рылшаратәи, еиуенпұшым алшарақәа рыдаргалоит:

Қырттәыла атәылауаф ипаспорт

Қырттәыла аиҳабыра Ап҃сни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Үап҃стәылеи ирықәынх ауаап҃сыра ахәаанырцәка атара рылшаратәи, **Қырттәыла атәылауаф ипаспорт ридаргалоит**.

2017 шықәса хәажәкыра 28 инаркны, Қырттәыла атәылауаф ипаспорт агара апроцесс Евроеидгыла атәылақәа рөы авизада аитатра алшарағы иадхәалоуп, уи Евроеидгылақны Қырттәыла ассоциациие аусеищуреи иабзоуроуп. Убри иалтшәаны, Қырттәыла атәылауаф ипаспорт змоу ауаа, авизада, ағчәара къағ ала, Шенгентәи азона атәылақәа рахъ идәйкәлар рылшоит (180 мшы рифнүтқала 90 мшы рила).

Қырттәыла аиҳабыра, Евроеидгылақны аполитикатә ассоциациие аекономикатә интеграциие ирхылтца ахырхагара, Шенгентәи азона атәылақәа рөы авизада анеиаирагы уахъ иналатсаны, Ап҃сни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Үап҃стәылеи ирықәынх ауаап҃сырагы ирыдаргалар ртахуп. Убри ақынта, зызбахәы ҳәоу аргионқәа ирықәынх ауаап҃сыра, Қырттәыла атәылауаф ибиометриатә паспорт роурц азықәан, Ахәынҭқарратә матзурақәа рәниара агентра иарбанызаалак атакырадгылтә матзура, Аиуститиа ағны, мамзаргы Ауаажәлларратә центр иадтцаалар рылшоит.

Ас еиңш икоу ацентркәа аартуп Гории Жәыргыти ақалақықәеи, иара убас, аиқешаратә цәахәа иазааигәаны – Орсантиеи, Рухии, Мецъврисхевии ақытақәа рөғбы. Қырттәыла атәйлауаф ибиометриатә паспорт ала, арт ауаа, рхы иақәитны, авизада Европақа идәйкәлар рылшоит, аөхәарапқаөллатәи атаратә визитқәа рыла, ма аөхәара ду ала атаратә программақәа рылахәзыраара амзызлагы.

Қырттәыла аихабыра, Аԥсни Цхинвалтәи арегион/Аахытц Уап҃стәылеи ирықәынхо ауаап්сыра рзы Қырттәыла атәйлауафра ашьақәыргылареи арт ауаа **Қырттәыла атәйлауаф ихатара агәраргага/абиометриатә паспорт** рытареи аиқара армариара ргәнитоуп.

**Авизада анеиааира,
Қырттәыла атәйлауаф ипаспорт аиура
аиқара армариара**

Лымкаала, изтаху ауафы атәйлауафра изышақәыргылара амзызла, Ахәынтықарратә матзуракәа рәниара агентра, Аԥсни Цхинвалтәи арегион/Аахытц Уап҃стәылеи рөы ауаа ироуз адокументкәеи зызбахәы ҳәоу арегионкәа рөы аиреди, аибагара/айлытреи, анхареи зыршақатуа афактқәеи рышьата ала, еиуенпүшым адокументкәа рытара алшара аиуеит. Апроцедура ахәпеса ақәзааум азакәан ала ишьақәыргылоу аөхәарапқәа иртагзаны (иатаххар, ирласу аиқаралагы).

Астатус неитралтә документ

Аԥсни Цхинвалтәи арегион/Аахытц Уап҃стәылеи икоу аполитикатә ҭагылазаашь амшала, зызбахәы ҳәоу арегионкәа ирықәынхо ауаап්сыра Қырттәыла атәйлауаф ипаспорт агара аганахъала лассы-лассы еиуенпүшым проблемақәа рызңәыртцеит. Убри ақынтә, 2011 шықәсазы, Қырттәыла аихабыра, Аԥсни Цхинвалтәи арегион/Аахытц Уап҃стәылеи ирықәынхо ауаап්сыра рзы **идырмазеит астатус-неитралтә нықәаратә документ**.

Анеитралтә нықәаратә документ дырмазеит Атәйлауафратә авиация жәларбжыратә еиқекаара (ICAO) астандарткәеи ақәарапқәеи инрықәыршәаны. Уи, атәйлауафра аздаара аганахъала, анеитралтә қазшы амоуп. Убри ақынтә, анеитралтә нықәаратә документ змоу ауаа, Қырттәыла аиурисдикция иазхамтқағы, ахәаанырцә аитатра рылшоит.

Анеитралтә нықәаратә документ агара қалоит Ахәынтықарратә матзуракәа рәниара агентра иарбанызаалак атқырадгылтә матзура, Аиустыциа ағны, мамзаргы Ауаажәларратә центр ағы. Адокумент згар зтаху ауафы арзахал алеиттар илшоит хатала, анотариустә ңұкарала ишьақәырбәеу агәраргага змоу ахпәтәи ахағы ила, мамзаргы аелектронтә режим ала, Ахәынтықарратә матзуракәа рәниара агентра авеб-дақья ахархәарала. Ауафы анеитралтә нықәаратә документ игар илшоит арзахал ианалеитталак ашьтахь аусуратә жәамш рығнұтқала. Адокумент 10 шықеса аөхәара амоуп, уи арғыцра қалоит.

Жәларбжыратә уаажәларра анеитралтә нықәаратә документ иақәшашақтхеит аитатра ахакәитра аиқәыршәаразы ал्यтернативтә хархәагеи, анеитралтә ашьата ала проблема азбара алшареи ахасабала. Уажәазы, ари адокумент иазхартцеит 12 ҳәынтықарра (урт рыбжыра Евроеидгыла иалоу 9

хәйнәркәррак) - Чехия, Литва, Латвия, Естония, Словакия, Польша, Болгария, Румынстаны, Венгрия, Испания, Израиль, Америка.

Егырт астатус-нейтралтә алшарақәа

Атца, ағабдиарахъчара, агуманитартә зщаарақәа, агәреибагара аиташьақәыргылара ухәа, еиуеиңшым амзызкәа рыла ахәанырцәка ацара азщаара иадхәланы, Қырттәыла аихабыра апрагмативтә, иманшәалоу, агуманитартә, астатус-нейтралтә принципкәа роуп напхагас ирымоу. Ас еиңш икоу азнеишьа ала иазпхагәтоуп аконвенция иатцанамкәа, аполитика иадхәалам еиуеиңшым ахархәагақәа рыла, аимак амшала азарал зауз ауаа ртахракәа рынагзара.

Аңсни Ҷхинвалтәи арегион/Аахың Уапстәйлеи ирықәйнх ауаапсыра аконкреттә **жәларбжъаратә ацаратә программақәа рхархәара ылышратә атагылазаашьақәа рзеикәыршәара амзызла, аполитика иадхәалам азнеишьа ала иазпхагәтазар** қалоит Евроидгыла иалоу ахәйнәркәрракәа рқынты амилаттә laissez-passar, мамзаргы уи иеиңшү адокумент аиура, ма аңшәмарә змоу атәыла ағнұтқатәи азакәанпәттера инақәыршәаны, егырт акреативтә, неитралтә алшарақәа рыпшашаара.

**Жәларбжъаратә нықәразы
астатус-нейтралтә лшарақәа**

Аиндивидуалтә тагылазаашьақәа раан, Қырттәыла аихабыра, жәларбжъаратә партниорцәа рқны ас еиңш икоу астатус неитралтә алшарақәа ылаңаажәара иазыхиоуп.

Азанааттә ацара аиуреи аквалификация аибтәреи ацхраара

Қырттәыла аихабыра рзы ахадаратә тәкы змоу ахырхартақәа иреиуп ҳаңхъақа аусурта аңшашареи, ахатә бизнес алагареи азықәан аңыаус аңыармықыа иашьашәалоу, аконкуренция зылшо, зквалификация бзиоу акадркәа разықаттера амзызла, Аңсни Ҷхинвалтәи арегион/Аахың Уапстәйлеи ирықәйнх ауаапсыра азанааттә ацара аиура алшара рзеикәыршәареи зызбахәы ҳәоу арегионкәа ирықәйнх ауаапсыра рквалификация аибтәреи. Уажәазы атагылазаашьа злақоу ала, атакы ду амоуп Аңсни Ҷхинвалтәи арегион/Аахың Уапстәйлеи ирықәйнх ауаапсыра **азанааттә ацара аиурасы алшара рзымариара**.

Уажәазы, ахәйнәркәрратә азанааттә ацаратә усбартакәа икоуп тәқа еиқәыпхъазоу ақалакъкәа рөы:

- Жәыргыт
- Ҷаленцыха (ак. Цвари)
- Гори
- Ахалцихе
- Батым
- Қобулети

- Пүт
- Қарт
- Местия
- Қөтешь
- Озургети
- Телави
- Гур҆цаани (Качрети)
- Рустави
- Амбролаури
- Тқибули
- Сагурамо
- Тианети
- Степ҆антцминда
- Гудаури
- Ахмета
- Лагодехи
- Дедоңлисҭқаро
- Бајдати
- Самтредиа
- Сенаки

Қырттыла аихабыра рзы ахадаратә тәкы змоу ахырхартакәа иреиуп хапхъяқа аусурта аԥшаареи, ахатә бизнес алагареи азыхәан а҆зъаус а҆зъармықъа иашъашәалоу, аконкуренциа зылшо, зквалификация бзиоу акадркәа разықатцара амзызла, Аԥсни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Уап҆стәылеи ирықәынхо ауаап҆сыра азанааттә атара аиура алшара рзеиқәыршәареи зызбахәы ҳәоу аргионқәа ирықәынхо ауаап҆сыра рквалификация аибұтәреи. Уажәазы атагылазааша злақоу ала, атакы ду амоуп Аԥсни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Уап҆стәылеи ирықәынхо ауаап҆сыра азанааттә атара аиуразы алшара рзыамиара.

2018 шықәсазы азанааттә атаратә усбартақәа аадыртраны икоуп Хобии Зестафонии ақалақъқәа рөы.

Аԥсни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Уап҆стәылеи ирықәынхо ауаап҆сыра хыхъ еиқәыпхъазоу иарбанызаалак ахәынҭқарратә азанааттә атаратә усбартта италар рылшоит.

Қырттыла атәйлауаф ихатара агәраргага змоу ауаа ирываргыланы, **азанааттә атаратә усбартақәа ирталар рылшоит анеитралтә документ змоу, мамзаргы хаталатәи аномер ала ашәкәы итағу ауаап҆сырагы.** Азанааттә атара заур зтаху ауаа аргистрация иахысыр рылшоит аелектронтә хархәага ала (www.vet.emis.ge).

**Азанааттә атара аиура
ирмариоу аԥқарала**

Аԥсни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Уап҆стәылеи ирықәынхо ауаап҆сыра рзы ари апортал еиқәыршәазаауеит егъырт абызшәақәа рылагы.

Ахәынтқарратә азанааттә атаратә усбартакәа рөң атаратә процесс мөлдүсүсүйт ақыртуа бышшәала. Аха, аетникатә аитцара ахатарнакцәа, азанааттә усбартта ианталалак аштыхь, атара иалагаанза, рзанаат иазпхъагәатаны, атаратә программа иахысырц азықәан, хымз - фымз рифонуцқала ақыртуа бышшәа рттар рылшоит. Азанааттә атара, бжеихарала, атехникатә хырхартта амоуп, атеориатә компонент мачк ацууп. Убри ақынтә, Апесни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Уапстәылеи ирықәынхо ауаапсыра, иртаххар, рхы иадырхәар рылшоит зызбахәы ҳәоу 3 - 6 мэтәи ақыртуа бышшәа атаратә курс. Иатаххар, арт ауаапсыра, атара апроцесс аан аитагағғы дрыртоит.

Қобулетии Каҷретии икоу ахәынтқарратә азанааттә атаратә усбартакәа рөң азеипш нхартта еиқеиркаахьеит, азанааттә усбартакәа ирталаз ауаа, уақа анхара рылшоит ахәынтқарра ахарцыла. Уажәазы азеипш нхартакәа реиқекаара иағуп Сенакии Местиеи икоу азанааттә усбартакәа ркны, арт аусуракәа хдыркәшоит 2018 шықәсазы. Убри иашшәаланы, **Апесни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Уапстәылеи ирықәынхо ауаапсыра, ахәынтқарратә азанааттә атаратә усбартакәа рөң еиқекаау азеипш нхартакәа рөң ахәынтқарра ахарцыла анхара рылшоит.**

2018 шықәса жәабран 12 рзы Қырттәыла аихабыра ирыдиркылаз N76 ақәтцара ала ишықәирбәеңәан аусурта иашьтоу ауаа рзанааттә азықатцареи аитазықатцареи, аквалификация аибұтәреи иазку ахәынтқарратә программа.

**Азеипш студенттә
нхартта ахархәара**

Апрограмма хықәкыс амоуп аңыаус аңыармықыағы зегзы реиха иртаху азанааткәа рзы ауаа разықатцареи реитазықатцареи, мамзаргы аусуратә тың ағы апышшәара ахысра ала урт рконкуренциалшара аизырхареи, убри ала, аусурта иашьтоу ауаа аусурта апшаарағы ацхыраара ритареи.

Ауаа рыпқтазаашья аибұтәреи мышхәабзазара аикәрышшәареи амзызла, аусурта иашьтоу ауаа аусурта апшаарағы ацхыраара ритаразы ахадаратә тәкы амоуп аңыаус аңыармықыағы имфалысуа аитакрақәа инрықәиршәаны атәйлауаа ркомпетенциақәеи ргәрытқәыли арғиара. Еиуеипшым азанааткәа рзы азықатцареи аитазықатцареи апроцесс мөлдүсүсүйт азанааттә атаратә программақәа мөлдүзіл аусбартакәеи урт аус рыңызуа, ауаа аусуртала еиқәзиршәо аиқекаарақәеи рөң. Апрограмма фымз инаркны пәшымз ақынза инагзахоит. Апрограмма ала иазпхъагәатоуп ахәынтқарра ақынтә афинансыркра аваучер асахъала.

Қырттәыла аихабыра рызбарала, 2017 шықәса инаркны, ари апрограмма рхы иадырхәар рылшоит Апесни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Уапстәылеи ирықәынхо ауаапсыреи аетникатә аитцара ахатарнакцәеи. Апрограмма ағалархәразы зда пәсихәа иқам тагылазаашьоуп атара абазатә ағазара ахысра зыршахатуа адокумент амазаара, аха зызбахәы ҳәоу ауаапсыра ари атагылазаашьа ридкыслом. Убри ақынтә, Апесни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Уапстәылеи ирықәынхо ауаапсыреи аетникатә аитцара ахатарнакцәеи ас еиқш икоу адокумент рымамзаргы, апрограмма ала иазпхъагәатоуп аматзура рхы иадырхәар рылшоит. Иара убас, иазгәататеуп, зызбахәы ҳәоу ауаапсыра, егъырт ахәахъакатқағәа рааста, апышшәара шранашьо.

Иазгәататеуп, Апесни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Уапстәылеи рөң ауаа ироуз азанааттә атара азхатцара апжара макъана ишықам. Абарт аргионкәа ирықәынхо ауаапсыра Қырттәыла анапхгара изхылапшыу атакырадгыл ағы аусурта апшара ма аусура анагзара рылшратәи, Қырттәыла

атареи атараадырреи рминистрра идырмазеиуеит Аңсни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Үапстәылеи рөү ауаа ироуз азанааттә атара азхатцара апроцедура ҳәақәызто адца.

Аңсни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Үапстәылеи ирықәынхо ағар иртаххар, Қырттәыла аихабыра урт ирыцхрааует Карты Жәыргыты икоу атехногиатә парккәа хәыда - пәсада рхархәарағы. Уақа ағар алабораториақәеи аусуратә қәыпшылареи рхархәареи, ағыщпшыгарақәеи атехногиақәеи аусхкы ағы рдирра аибұтәреи, ағыщпшыгратә идеиақәа рырғиареи атехногиақәа рагъцара ағалархәреи, иара убас, абаңт апарккәа рөү икоу асервисқәеи аматзуракәеи рхархәареи рылшоит.

2018 шықса рашәарамзазы, айқеытхаратә цәахәа изааигәаны, Рухи ақытағы аадыртуеит ағыщпшыграқәа рцентр. Иара убас, Гори ақалакь ағы атехногиатә парк дыргылараны икоуп, уақа Аңсни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Үапстәылеи ирықәынхо ауаапсыра, хәыда-пәсада, еиуеипшым атренингқәа ирхысыр рылшоит, урт рыбжыара, аинформиатә технологиақәеи аквалификация аибұтәреи ахырхарталагы.

Атехнопарк аматзуреи атренингқәеи

Иара убас, хапхыяқа аусурта апъшаара амзызла, акомпиутери еиуеипшым акомпиутертә программақәеи рттар рылшоит.

Ағыщпшыгарақәа рцентр ағы еиғыркааует аусуратә қәыпшылареи, акомпиутеркәа руадеи, аконференциатә зали, атаратә уадеи, абиблиотеки, афабрикация алабораториес. Афабрикация алабораториағы ағар ароботикс алагамтатә етап иахысыр рылшоит, уи атехногиатә хырхартала ргэыртқәыл ағиарағы ирыцхрааует. Ас еипш икоу аматзура роур рылшоит Гори ақалакь ағы.

Қырттәыла аихабыра хықәкыс ирымоуп ағыщпшыгарақәа рцентри атехнопарки Аңсни Цхинвалтәи аргион/ Аахыт Үапстәылеи ирықәынхо ауаапсыра рдирра аибұтәреи рылшарақәа рхархәареи ахырлылаша тыпъны ақатцара.

Атараадырратцааратә усеицура ацхраара

Қырттәыла аихабыра рзы атакы ду амоуп Аңсни Цхинвалтәи аргион/Аахыт Үапстәылеи ирықәынхо атцаафәеи атараудааи еиуеипшым атцааратәи атараадырратәи агранттә конкурскәа рылахәызаареи, иртаху афинансқәа раиуреи, Қырттәыла анапхгара изхылаңшуа атакырадгыл ағы, иара убас, ахәаанырцә атараадырратцааратә усурға анағзареи рылшаратәи алшрақәа рзеиқәыршәара. Иара убас, атакы ду амоуп ақыртуеи апъсуеи ақыртуеи ауаапсыи атцаафәеи атараудааи русеицуруеи, азеипш проектқәеи апъшыграқәеи рынагзареи ацхраара азтаара.

2016 шықса мшагы 29 рзы Евроеидгылеи Қырттәылеи ирыбжыартқаз «Евроеидгыла атцаареи ағыщпшыгареи апограмма «Горизонт 2020» ағы Қырттәыла ассоциация аикәшашатра» абзоурала, ақыртуа атцаафәеи, атараудааи, ағыщпшыгафәеи, иара убас, Қырттәыла ашәкәы итафу аиуристтә хатқәеи (ауниверситетқәа, атцааратә усбартакәа, ихәынтқарратәим аиғекааракәа, анаплакра маңқәа, абизнес

Атараадырратә усуразы алшара ғылқәа

еилахәыракәа, афондкәа, ахәынтықарратә усбартакәа) апрограмма ахәаакәа иртагзаны имфапьысуа, еиуенпұшым аусхккәа ирытсанакәа агранттә конкурскәа рылахәызаара рылшоит.

Қырттәыла аихабыра егъакәшаҳатуп, егъацхрааует зызбахәы ҳәоу апрограмма ахәаакәа иртагзаны, азеиңш ақыртуа-апұсуа / ақыртуа-ауда атцарадырратә усурға амфапьгара.

Уи адагы, Қырттәыла аихабыра, Апұсни Цхинвалтәи арегион / Аахың Уапұстәылеи ирықәынхо атцаафцәеи атцарадааи **Фулбройт ихъз зху апрограмма** (Fulbright Visiting Scholar Program) үхәа, зтакы дуу жәларбжыратә тарадырратә программақәа рөы рылахәызаара иацхрааует.

Атцарадырратә усурға ацхраареи, ағыпшыгаратәи, жәларбжыратә стандарткәа ирышашәалоу атцарадырратәи тцаарақәа рырәниареи, Қырттәыла аус зуа атцарадааи иқәыпшүштәи атцаафцәеи жәларбжыратә тарадырратә қәыпшылара ашқа ринтеграции амзызла, Қырттәыла еиқекаауп **Шота Руставели ихъз зху Қырттәыла амилаттә тарадырратә фонд**. Афонд имфапьнагоит ахәынтықарратә агранттә конкурскәеи, хықәкылатәи апрограммақәеи апроекткәеи, иара убас, жәларбжыратә тарадырратә ахақәеи азеиңш проекткәеи ирылахәып. Уажәазы, зызбахәы ҳәоу аконкурскәеи апрограммақәеи рхы рыладырхәыр рылшоит Қырттәыла атәйлауафра змоу ауаапұсыра маңара.

Ақыртуеси, апұсуеси, ауда атцаафцәа русеицира адгылареи ацхраареи амзызла, Қырттәыла аихабыра, **анеитралтә документ змоу, иара убас, хаталатәи аномер ала арегистрация иахысыз ауаагы зызбахәы ҳәоу аконкурскәеи апрограммақәеи рылахәызаара рылшарц азыхәан**, афонд имфапьнаго аконкурскәеи апрограммақәеи, урт рылахәызаара атагылазашақәеи хәақызыцо иашашәалоу аихабыратә ақетцаарақәеи, Қырттәыла атцаареи атцарадырреи рминистрра адцақәеи рыпсахра ргәйитоуп.

Уи адагы, ғ-ганклатәи атцааратәи атцарадырратәи усеицира аиқәышәара амзызла, зызбахәы ҳәоу аконкурскәеи апрограммақәеи рхәаакәа иртагзаны, ишиашоу ақыртуа- апұсуеси ақыртуа-ауда азеиңш тарадырратә усурға апұара рзоушытра иазку апрограмма ыңдақәа рапұттара алшара иалацәажәоит.

Зызбахәы ҳәоу апрограммақәеи ачыда программақәеи рыбзоурала, Апұсни Цхинвалтәи арегион/Аахың Уапұстәылеи рөы ари аус иазғымчау ауаа ргәйрткәыл ағиареи рквалификация аибұтәреи инаваргыланы, етапла, атцарадырратцаратә усурға жәларбжыратә стандарткәеи аметодологияи иазкны рдирра еиңьартәыр рылшоит, иара убас, арт апроекткәеи апрограммақәеи **Апұсни Цхинвалтәи арегион / Аахың Уапұстәылеи рөы атара ахатабзиара еиңьартәуеит**.

Аихшыала

Қырттәыла аихабыра имфапьырго аинаалареи алахәызаареи аполитика Апұсни Цхинвалтәи арегион/ Аахың Уапұстәылеи ирықәынхо ауаапұсыра ртагылазаша аибұтәреи, аимак амшала еиңәыхарахаз ажәларқәа реинаалареи, урт рыбжыара агәрагара аиташақәыргылареи иазкуп.

Апъсни Цхинвалтәи аргион/Аахың Уапъстәылеи ирықәынхо ауаапъсыра ртагылазаашь аибұтәра ахырхартала ахадаратә тәкы змоу аусхкәа иреиуп атара. Ари аганахъала, Қырттәыла аихабыра рхы иадырцент Апъсни Цхинвалтәи аргион/ Аахың Уапъстәылеи ирықәынхо ауаапъсыра ағазаракәа зегы рәғы атара аиура алшареи, ибзиу ашколнүзатәи, азеипъштәи, иреихаζоуи, азанааттәи атара бзия аиуреи, ахәаанырцә атареи алшара рзенқәзыршәаша амеханизмқәа раңттареи, апроцедуракәа рырмариареи.

Убри ақынта, ишәыдаагало адокумент «Еиңьу апъеипъш азы ашъаға» ағы иарбоу Қырттәыла аихабыра ринициативақәа рыбзоурала, Апъсни Цхинвалтәи аргион/Аахың Уапъстәылеи ирықәынхо ауаапъсыра, ирмириу, ҳаамтазтәи жәларбжъаратә стандартқәа ирышьашәалоу алшарақәа роуеит, зыζбахәы ҳәоу аргионқәа рәғы атагылазаашь злақоу ала, ҳазлацәажәо алшарақәа атакы ду рымоуп.

Иара убас, зымғапъгара ргәыитоу аинициативеи ауснагзатәкәеи мышхәыбазара аикәыршәареи азеипъш интерескәа рышьата ала аусеицурии аикәыршәаразы Қырттәыла аихабыра иапъшыргаз аполитика амғапъгара иацхрааует.